

GERMANY BRIEF 9

Ocak / Şubat 2020

Istanbul
Bilgi University

German Studies Unit
Istanbul Bilgi University
European Institute

ÖNSÖZ

Germany Brief uzun bir aradan sonra Dr. Deniz Güneş Yardımcı'nın aramıza katılmasıyla birlikte yeniden yayınlanmaya başladı. Dr. Yardımcı, yeni yıl ile birlikte gerek kendi hazırlayacağı, gerek alanında uzman başkaları tarafından hazırlanacak yazılarla Almanya'daki bazı tartışmaları Türkiye'deki okuyucuya aktarmaya çalışacak. Bu sayımızda, 1960'li yıllardan bu yana Almanya'ya yaşanan göçün hikâyesini sinema üzerinden bizlere aktararak zaman içinde neredeyse altmış yılı bulan bir periyod içinde kimlik oluşum ve anlatım süreçlerinin nasıl bir dönüşüm geçirdiği başarılı bir dille aktarılmaktadır. Bu vesileyle okuyucularımıza sağlıklı, mutlu ve umutlu bir yıl diliyoruz.

Saygılarımla

PROF. DR. AYHAN KAYA
MÜDÜR, AVRUPA BİRLİĞİ ENSTITÜSÜ
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

Göçmen İşçi Çocuklarının Hibrid Sineması

Alman Sinemasında Göç Olgusuna Özet Bir Bakış

Dr. Deniz Güneş Yardımcı

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Avrupa Birliği Enstitüsü

Göçmen İşçi Çocuklarının *Hibrid Sineması*

Alman Sinemasında Göç Olgusuna Özet Bir Bakış

Dr. Deniz Güneş Yardımcı

**İstanbul Bilgi Üniversitesi
Avrupa Birliği Enstitüsü**

Turna, Almanya’da işçi olarak çalışan kocası Dursun’un yanına Hamburg’a gelir ve küçük bir dairede beraber yaşamaya başlarlar. Turna, çaresiz dört duvar içinde adeta kilitli tutulur Dursun tarafından. Kadın güçsüz, yalnız, ezilmiş, Alman toplumundan ve yeni yaşam alanından kopuk bir hayat sürdürür ve kocasının otoritesine karşı gelemmez. Tevfik Başer’in 1986 yılında çevirdiği *40 Quadratmeter Deutschland/40 Metrekare Almanya* filmindeki ana kadın karakteridir Turna.

Yaklaşık yirmi yıl sonra, Alman göç sinemasında çizilen bu kadın tablosu değişir ve Fatih Akın’ın Sibel’i kendine güvenen, güçlü bir kadın olarak çıkar seyircinin karşısına. *Gegen Die Wand/Duvara Karşı* (2004, Fatih Akın) filminin ana kadın karakteri Sibel, Turna gibi ataerkil bir aile yapısından gelmesine rağmen, Cahit’le kâğıt üzerinde bir evlilik yaparak kendi özgürlüğü için büyük bir girişimde bulunur. Sibel, hayatta ne istediğini bilen ve kişisel mutluluğunu ön plana koyup savaştan bir kadındır. Türkiyeli göçmenlerin ikinci kuşağını temsil eden karakter, baskıcı, toplumsal hayattan kopuk, dört duvar arasında bir yaşamdan çıkmıştır ve yönetmen bunu yoğun dış çekimleriyle yansıtır. Sibel’in ev sahneleri azdır; seyirci onun Hamburg ve İstanbul caddelerinde, barlarda geçen yaşam mücadelesine eşlik eder. O, Alman, Türk ve Hamburg toplumundan ve kültüründen aldıklarıyla, kendine özgü bir kültürel kimlik oluşturmuştur.

Yukarıdaki iki örnek, Alman sinemasının göç konusunu ele alış biçiminin zamanla nasıl değişime uğradığını gösterdiği gibi, bu iki film, aynı zamanda Alman göç sinemasındaki iki ana dönemi başarıyla temsil eder.

***Gastarbeiter* ve Görev Sinemasında Göçmen Tablosu**

1960’lı yıllarda Türkiye’den ve çoğunlukla Güney Avrupa ülkelerinden Almanya’ya işçi olarak gelen birinci kuşak göçmenler ve hayatları ilk Alman yönetmenler tarafından ele alınır. *Gastarbeiterkino* (misafir işçi sineması) olarak adlandırılan bu dönemin en

tanınmış filmleri arasında, Rainer Werner Fassbinder'in *Kazelmacher* (1969) ve *Angst Essen Seele Auf/Korku Ruhü Kemirir* (1974), Helma Sanders Brahm's'in *Shirins Hochzeit/Şirin'in Düğünü* (1975) ve sonraki yıllarda Fatih Akın'ın hocası olacak Hark Bohm'un *Yasemin* (1988) filmi sayılabilir. Bu filmlerin ortak noktası, yönetmenlerin göç konusunu sosyal realist, yani gerçekçi bir perspektiften yorumlama eğilimi göstermeleridir. İlk kuşak işçilerin yaşadıkları sıkıntıları ve sorunları ele alan *Gastarbeiter Sineması*, konu olarak yabancılaşıma, yabancı düşmanlığı, göçmenlerin yalnızlığı ve iki kültür arasında kalmalarını beyazperdeye yansıtır.

Alman yönetmenlerden sonra, kendilerinin göç deneyimi olan birinci kuşak Türkiyeli göçmenler, göç olgusunu sinemaya yansıtır. Rob Burns tarafından *Cinema of the Affected* (etkilenenin sineması) olarak adlandırılan bu kategorideki filmlerin önde gelen yönetmeni Tefvik Başer'in 1980'li yıllarda çektiği filmleri, *40 Quadratmeter Deutschland/40 Metrekare Almanya* (1986) ve *Abschied Vom Falschen Paradies/Yanlış Cennete Elveda* (1989), *Gastarbeiter Sineması*'nın konularını işlemeye devam etse de, Başer'in göçü yaşamışlığından dolayı ayrı bir kategoriye girerler.¹

1960'lı yıllardan 1990'lı yılların başına kadar Alman sinemacıların ve Türk yönetmenlerin çektiği bu göç filmlerini, dünyaya bakış açısı ve film pratiğinin benzerliğinden dolayı aynı kategoriye alan Deniz Göktürk, *Görev Sineması* (Cinema of Duty) kavramını kullanır. *Görev Sineması*, ilk dönem Alman göç sinemasını temsil eder ve göç olgusuna bir sosyal sorumluluk ve toplumsal görev perspektifiyle yaklaşır; çoğu zaman gerçekçi ve belgeselcidir. Bu dönemin yönetmenleri, göçmenlerin ve özellikle kadın göçmenlerin yaşadığı problemleri konu alarak, toplumsal ve cinsiyet eşitsizliğine ve kültürel önyargıya ilişkin bilinçlendirmeyi hedefler. *Görev Sineması*'na yönelik eleştiriler, dikotomik bir kültür ve dünya bakış açısını beyazperdeye taşımasıyla ilgilidir, çünkü bu filmler yerli Alman halkı ve göçmenler arasındaki farklılıkları vurgular ve iki kültürün arasında kalmış göçmenlerin problemleri konularını öne çıkarır.

Daha çok sorun odaklı ve genel olarak karamsar bakış açısı sergileyen ilk dönemin göç filmleri, 1990'ların başına kadar Alman sinemasında egemen kalır. Ancak, ikinci ve üçüncü kuşak göçmen çocukları kamera arkasına geçince bu baskın imge değişir.

---

¹ Burns, Rob (2006), 'Turkish-German Cinema: From Cultural Resistance to Transnational Cinema?', in David Clarke (ed.), *German Cinema After Unification*, London and New York: Continuum, 127-149.

Türk-Alman Yönetmenlerden Yeni *Hibrid Sinema*

1990'lı yılların ortasında, o zamana kadar popüler olan göç resmi, ikinci ve üçüncü kuşak Türk ve Kürt göçmenlerle beraber başka bir boyuta geçer. Farklı kültürle büyümüş olan Fatih Akın, Thomas Arslan, Ayşe Polat, Yüksel Yavuz, Aysun Bademsoy, Kutluğ Ataman ve Yasemin Samdereli kendilerini sinema yoluyla ifade etmeye başlarlar. Çektikleri filmler dikotomik kültürel bir pozisyondan uzaklaşır ve göç olgusunu ve kültürel kimliği farklı bir perspektiften yansıtır. Öncelikle, bu ikinci dönemde göç olgusu artık değişik genre'larda işlenir. Bunların arasında, *Evet, Ich Will* (2009, Sinan Akkuş) veya *Soul Kitchen/Ruh Mutfağı* (2009) komedileri ve *Ich Bin Die Tochter Meiner Mutter/Annemin Kızıyım* (1996, Seyhan Derin) ve *Mädchen Am Ball/Sahadaki Kızlar* (1995, Aysun Bademsoy) belgesel filmleri de yer alır. Göçmenlerin ve Almanya'da doğup büyüyen çocuklarının hayatı artık karamsar yansımaz beyazperdeye ve bir çeşit normallik kazanır. Yabancılaşma ve iki kültür arasında kalma yerine, artık çok kültürle büyümenin verdiği yeni bir kültürel kimlik taşır filmdeki karakterler.

Göktürk ve Burns, bu filmlerin iki kültür arasında yeni bir 'üçüncü alan' (*third space*) oluşturduklarını belirterek, ne Türk ne de Alman sinemasına ait olduğunu savunurlar ve İngilizce kökenli *hybrid* (hibrid/melez) kavramını tercih ederek *Cinema of Hybridity*, yani bir *Hibrid Sinema* diye adlandırırılar bu yeni olguyu. Olumlu bir anlam taşıyan *hybrid* kavramının sosyal-kültürel anlamı, post-kolonyal teorisyen Homi Bhabha'dan gelir. Bhabha, düalist ve dikotomik kültürel anlayışı yıkar ve iki kültür arasında, 'üçüncü alanda' yepyeni bir kültürün oluştuğunu savunur. Kültürel kimlik böylece dinamizm ve değişkenlik içerir, her an yeniden oluşturulur. Melez kültürel kimlik pozitif tanımlanmıştır.²

Fatih Akın'ın *Gegen Die Wand/Duvara Karşı* (2004) filmi, bu ikinci dönem göç sinemasını temsil eden bir örnektir ve filmin kendisi melez olmasıyla beraber, ne Alman sinemasına, ne de Türk sinemasına aittir. Akın, filmde Türkçe ve yabancı müziklere yer verir. İlk sahnelerden biri olan Cahit'in arabayı duvara karşı sürüp intihara kalkışmasına Depeche Mode'un *I Feel You* şarkısı eşlik eder, Selim Sesler Orkestrası ve İdil Üner ise Türk sanat müziğiyle hikâyenin akışını destekler ve bir başka örnek olarak Cahit ve Sibel'in dolma yapıp rakı içtiği sahnede Sezan Aksu'nun yorumuyla *Yine Mi Çiçek* şarkısıyla karşılaşır seyirci. Ayrıca, Daniela Berghahn, Cahit'le Sibel'in aşkını 'kara sevda' olarak yorumlayarak *Duvara Karşı'nın* Türk arabesk sinemasından da etkilendiğini

---

² Bhabha, H. (1994), *The Location of Culture*, ŞNew York and London: Routledge.

savunur.³ Böylece, Batı'yı ve Doğu'yu karıştıran film, yeni, *hibrid* bir olgu ortaya çıkarır. Filmdeki ana karakterler ise, Alman ve Türk kültürünün arasında kalıp da kimlik sorunu yaşamamaktadırlar, zira artık *hibrid* kültürel kimlikleriyle yansılar sinemaya. Bir dili aksanlı konuşmaları veya iki dili karıştırmaları olumsuz değildir, sadece onların değişken kültürel kimliklerinin bir parçası olarak bir artıdır artık.

Turna'ya dönecek olursak; o, *hibrid* bir kültürel kimliğin verebileceği hazzı yaşayamamıştır, fakat bu durum ikinci kuşağı temsil eden Sibel'de değişmiş ve yeni kuşak Türk Alman yönetmenleri bunu beyazperdeye yansıtmayı başarmışlardır. Mehmet Akif Büyükatalay'ın bu yıl Berlin Film Festivali'nde 'Perspektif-Alman Sineması' bölümünde gösterilen ve 'En İyi İlk Film' ödülünü kazanan 2019 yapımı *Oray* da, Almanya'da yaşayan bir Müslüman gencin inancı ve aşkı arasında kimlik arayışını anlatırken, ikinci dönem Hibrid Sinema'nın güncel bir örneğini temsil eder.

---

³ Berghahn, D. (2006), 'No place like home? Or impossible homecomings in the films of Fatih Akin', *New Cinemas* 4: 3, 141–157.